

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Έργο: «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο - για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)»

Επιμορφωτικό Σεμινάριο

Ενισχύοντας την κοινωνική ένταξη των μαθητών
με διαφορετική πολιτισμική προέλευση

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

26, 29 Μαρτίου & 1 Απριλίου 2008

**«ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΠΕΔΙΟ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ»**

**ΙΩΑΝΝΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, MSc
ΚΛΙΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΡΙΑ**

Η μετανάστευση είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο επηρεάζει τόσο τα εκατομμύρια των ίδιων των μεταναστών, όσο και τις κοινωνίες που τους υποδέχονται, καθώς και οι δυο πλευρές καλούνται να αντεπελθουν σε σημαντικές προκλήσεις. Οι μεν μετανάστες έχουν να διαπραγματευτούν πολλαπλά πολιτισμικά πλαίσια και ταυτότητες, οι δε χώρες υποδοχής καλούνται να προσαρμοστούν σε μια νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Ειδικότερα οι μετανάστες έφηβοι έχουν να αντιμετωπίσουν τόσο τις στρεσογόνες μεταβολές στη ζωή τους, οι οποίες συνδέονται με την πολιτισμική μετάβαση, όσο και τις φυσιολογικές αναπτυξιακές αλλαγές της ηλικίας τους (Μόττη – Στεφανίδη, Παυλόπουλος & Καπώνη, 2007).

Η νέα αυτή πραγματικότητα αντανακλάται και στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, καθώς τα σημερινά στοιχεία του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ) δείχνουν ότι ο αριθμός των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών αγγίζει σήμερα τις 140,000 μαθητές ήτοι το 9.5% του συνολικού μαθητικού πληθυσμού. Οι εκπαιδευτικοί στα ελληνικά σχολεία αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων και δυσκολιών αναφορικά με το χειρισμό των αλλοδαπών μαθητών. Σε σχετική έκθεση της UNICEF (2001), οι Έλληνες εκπαιδευτικοί αναφέρονται σε γλωσσικά - μαθησιακά προβλήματα (33,3%), προβλήματα επιθετικότητας - βίας (30,0%), απειθαρχία- κακή συμπεριφορά (21,7%), δυσκολίες

προσαρμογής - ένταξης (12,5%), κλοπές (6,7%), καθαριότητα - υγιεινή (1,7%). Επιπρόσθετα οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες αναφορικά με τους γονείς των αλλοδαπών μαθητών, οι οποίοι συχνά δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα αλλά και εργάζονται σκληρά, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η επικοινωνία.

Ο στόχος του βιωματικού σεμιναρίου είναι αφενός η ανάδυση των πεδίων προβληματισμού σχετικά με τους αλλοδαπούς μαθητές και η συζήτηση με τους εκπαιδευτικούς καθώς και η διερεύνηση των στάσεων και αναπαραστάσεων τους και αφετέρου η ενδυνάμωσή τους σε θέματα χειρισμού των αλλοδαπών μαθητών μέσω της εξάσκησης σε δεξιότητες καλής επικοινωνίας αλλά και οριοθέτησης. Επιπλέον θα παρουσιαστούν πρακτικές, οι οποίες ιδανικά θα ενθαρρύνουν την ανάδυση της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών και θα διευκολύνουν την καλύτερη ένταξή τους στο ελληνικό σχολείο.

Χρήσιμα εγχειρίδια, άρθρα και ιστοσελίδες

Δαμανάκης, Μ. (1997). Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και των Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Αθήνα, Gutenberg

Μόττη – Στεφανίδη, Φ., Παυλόπουλος, Β., & Καπώνη, Κ. (2007). Επιπολιτισμός και ψυχοκοινωνική προσαρμογή Ποντίων παλιννοστούντων εφήβων. Θέματα ψυχοδυναμικής και ψυχοκοινωνικής παιδοψυχιατρικής: Αφιέρωμα στον καθηγητή Γ. Τσιάντη. Αθήνα: Καστανιώτης

Ivey, A. E., Gluckstern, N. B., Brandford Ivey, M. (1996). Συμβουλευτική μέθοδος πρακτικής προσέγγισης ((Επιμέλεια – μετάφραση Μ. Μαλικιώση – Λοίζου). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

UNICEF (2001). Διακρίσεις – ρατσισμός – ξενοφοβία και ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: γονείς-εκπαιδευτικοί-μαθητές. Έρευνα που υλοποίησε η ΚΑΠΑ RESEARCH για λογαριασμό της Unicef.

http://www.ypepth.gr/el_ec_page784.htm

Προβλήματα διγλωσσίας – Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Δήμητρα Μακρή
Διευθύντρια Μουσικού Γυμνασίου Λυκείου Ιλίου
Δρ. Ψυχολογίας, Δρ. Γαλ. Φιλολογίας

Οι μαζικές μετακινήσεις των πληθυσμών και η μαζική είσοδος μέρους αυτών των πληθυσμών στην Ελλάδα, αλλά και η πολυάριθμη, διαπολιτισμική – διγλωσσική ελληνική διασπορά καθιστούν τα ζητήματα της διγλωσσίας και της γλωσσικής εκπαίδευσης επίκαιρα όσο ποτέ στην Ελλάδα. Εν τούτοις η σχετική ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, η εγχώρια εμπειρία, η γνώση και γενικά ο σχετικός επιστημονικός λόγος υστερούν σημαντικά.

Ουσιαστικά είναι άπιαστο όνειρο και σε τελική ανάλυση αδύνατο να θέλουμε να ορίσουμε ποιος είναι και ποιος δεν είναι δίγλωσσος. Φυσικά υπάρχουν πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις για τη μελέτη της διγλωσσίας. Με απλά λόγια στις διάφορες θεωρίες οι δύο γλώσσες αναπαρίστανται με δύο εικόνες: είτε με τη μορφή ζυγαριάς, είτε οι γλώσσες λειτουργούν σαν δύο χωριστά μπαλκόνια μέσα στο κεφάλι.

Για να ξεκινήσουμε την παρουσίαση πρέπει αρχικά να προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τους διαχωρισμούς και τις παραμέτρους που πλαισιώνουν τον «όρο» διγλωσσία. Για το λόγο αυτό θα συζητηθούν όροι όπως: γλωσσική δυνατότητα, γλωσσική επίδοση, γλωσσική ικανότητα, γλωσσική επάρκεια και

γλωσσικές δεξιότητες. Στη συνέχεια, θα γίνει διάκριση ανάμεσα στη διγλωσση ικανότητα και στη διγλωσση χρήση. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονίσουμε ότι για τη μέτρηση της διγλωσσίας υπάρχουν κλίμακες γλωσσικού υπόβαθρου και μια πληθώρα από τεστ για τη μέτρηση της γλωσσικής επάρκειας.

Όμως, όσον αφορά την ικανότητα σε δύο γλώσσες, οι τέσσερις βασικές διαστάσεις της είναι: η ακρόαση, η ομιλία, η ανάγνωση και η γραφή. Η κατηγοριοποίηση αυτή γίνεται με βάση τους άξονες του παρακάτω πίνακα.

	<i>Προφορικός λόγος</i>	<i>Γραπτός λόγος</i>
<i>Δεξιότητες πρόσληψης</i>	Ακρόαση	Ανάγνωση
<i>Δεξιότητες παραγωγής</i>	Ομιλία	Γραφή

Μολονότι αυτή η κατηγοριοποίηση είναι ουσιαστική και καθοριστική, το τοπίο των γλωσσικών δεξιοτήτων δεν είναι μονοσήμαντο. Υπάρχουν δεξιότητες μέσα στις δεξιότητες και αυτό γιατί μπορούμε να φιλτράρουμε τις τέσσερις βασικές δεξιότητες σε δευτερεύουσες κλίμακες και διαστάσεις. Γι' αυτό πρέπει να τονίζουμε τις ικανότητες των μαθητών και όχι τη φαινομενική τους «ένδεια». Φυσικά, μια πέμπτη γλωσσική ικανότητα είναι η σκέψη που εκφράζει τον εσωτερικό λόγο στη συγκεκριμένη γλώσσα.

Η ύπαρξη των δύο γλωσσών στην ίδια περιοχή καλείται κοινωνική διγλωσσία. Η προστάσια των γλωσσικών μειονοτήτων σχετίζεται ορισμένες φορές με την ύπαρξη μιας αυτόχθονης γλώσσας σε μια καθορισμένη περιφέρεια.

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση των διγλωσσών είναι καθοριστικός, είτε αυτοί εργάζονται σε κέντρα υποδοχής, είτε σε προγράμματα

απόσυρσης, είτε μέσα από το πλαίσιο μιας υποστηριγμένη ένταξη ή τέλος, μέσα από μια ουσιαστική διγλωσση εκπαίδευση.

Επίσης η διαθεματική προσέγγιση των ενοτήτων μπορεί να επιτρέψει την καλύτερη προσέγγιση της διγλωσσίας.

Για την απόκτηση της ελληνικής ως δεύτερη γλώσσα από τους αλλοδαπούς πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τα εξής:

- Οι μαθητές και οι μαθήτριες που μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα χρειάζονται ένα οργανωμένο πρόγραμμα υποστήριξης αρκειτών ετών.
- Αν και συνεχίζουν να χρειάζονται την υποστήριξη για αρκετά χρόνια, οι αρχάριοι στη δεύτερη γλώσσα χρειάζονται επίσης ευκαιρίες για τη συμμετοχή στο κυρίως πρόγραμμα του σχολείου.
- Οι πρώτες γλώσσες των παιδιών συνεχίζουν να είναι σημαντικές στη γλωσσική, κοινωνική και γνωστική τους ανάπτυξη, γι' αυτό καλό να προωθούν τη διατήρησή τους και τη συνεχή ανάπτυξή τους.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bachman L.F. (1990). *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press

Edwards J. (1985). *Language, Society and Identity*. Oxford: Blackwell.

Hoffman C. (1991). *An Introduction to Bilingualism*. London: Longman.

Lewis E.G. (1981). *Bilingualism and Bilingual Education*. Oxford: Pergamon.

Saer D.J., Smith F. & Hughes J. (1924). *The bilingual Problem*. Wrexham: Hughes and Son.

Williams J.D., Snipper G.C. (1990). *Literacy and Bilingualism*. New – York: L

Η διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στο χώρο του σχολείου- ο ρόλος του εκπαιδευτικού.

Αλεξάνδρα Παναγιωτοπούλου
Σύμβουλος αυτογνωσίας
και επαγγελματικού προσανατολισμού

Η ανομοιογένεια του πληθυσμού ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, ή την εθνική καταγωγή αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα αδιαμφισβήτητο δεδομένο για τις δυτικές χώρες. Η ανομοιογένεια αυτή σχετίζεται άμεσα με την είσοδο και την προσωρινή ή μόνιμη εγκατάσταση στο έδαφός τους μεταναστών από τρίτες χώρες. Οι πληθυσμιακά ομογενείς χώρες, ιδιαίτερα στον δυτικό κόσμο είναι ένα περασμένο, απώτερο παρελθόν. Η σημερινή διεθνή πραγματικότητα θεωρεί δεδομένη την παρουσία «άλλων» πολιτισμών καθώς όλο και περισσότερο άτομα αναγκάζονται να μετοικήσουν σε άλλους τόπους από την χώρα προέλευσης τους. Η εθνοπολιτισμική ποικιλία δημιουργεί εντάσεις - σε άλλους τομείς μεγαλύτερες και σε άλλους μικρότερες - που δυναμιτίζουν όλο και περισσότερο την ιδέα μιας εθνοπολιτισμικής πραγματικότητας στην οποία θα υπάρχει θέση για όλους.

Αυτή είναι και η πρόκληση κάθε αναπτυσσόμενης κοινωνίας καθώς κάθε σύγχρονος πολιτισμός καλείται να διαχειριστεί την εθνοπολιτισμική ετερογένεια των κοινωνιών και να εντάξει στους κόλπους της τους

διαφορετικούς πληθυσμούς εξασφαλίζοντας τις προϋποθέσεις μιας επιτυχούς κοινωνικής ένταξης.

Ειδικότερα, στο χώρο της εκπαίδευσης, τα εκπαιδευτικά συστήματα των δυτικών χωρών καλούνται να διαχειριστούν την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνότητα. Επιπλέον, η ετερογένεια αυτή συνδέεται και με υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας στα παιδιά μεταναστών και παλιννοστούντων. Στις μέρες μας, διατυπώνεται όλο και συχνότερα η προσδοκία ότι η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση πολιτισμικών και κοινωνικών συγκρούσεων. Φαίνεται δηλαδή, ότι η διαχείριση της ετερογένειας σε εκπαιδευτικό επίπεδο δεν είναι ζήτημα που τίθεται περιστασιακά αλλά είναι ζήτημα που αποτελεί προβληματισμό γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής. Σε αυτή την πραγματικότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ο εκπαιδευτικός καλείται να παίζει πρωτεύοντα ρόλο καθώς το έργο του και το αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας σχετίζεται άμεσα με την δεξιότητά του να διαχειριστεί την πολιτισμική ανομοιομορφία της σχολικής τάξης. Ο εκπαιδευτικός καλείται να εντοπίσει και να αναλύσει τα πολλαπλά επίπεδα που δημιουργούν αυτό καθαυτό το πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να αναδιαμορφώσει το δικό του ρόλο μέσα στη νέα πραγματικότητα. Τα νέα δεδομένα επιβάλλουν στο εκπαιδευτικό σύστημα να προετοιμάσει τους εκπαιδευτικούς σε «εγρήγορση» έτσι ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου μέσα στο οποίο καλούνται να δράσουν, τις δυνατότητες και τα όρια του συστήματος μέσα στο οποίο εργάζονται καθώς και τις προσωπικές τους αντιφάσεις.

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα γίνεται προσπάθεια εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για την διαχείριση της πολιτισμικής ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού και των προβλημάτων με τα οποία συνδέεται.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας θα γίνει με βάση τις θεματικές ενότητες:

1. Δυσκολίες προσαρμογής των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών

- ☐ Προβλήματα κατανόησης και χρήσης της επίσημης γλώσσας του σχολείου.
- ☐ Εκπαίδευση σε περιβάλλον μη πολιτισμικά οικείο
- ☐ Αποκλεισμός της δικής τους κουλτούρας σε ένα μονοπολιτισμικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό περιβάλλον
- ☐ Κοινωνικός αποκλεισμός, και δυσκολία αντιμετώπισης της ξενοφοβίας και του ρατσισμού από τους συμμαθητές τους.
- ☐ Χαμηλή αυτοαντίληψη

2. Ο εκπαιδευτικός απέναντι στα προβλήματα ένταξης των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών- τρόποι χειρισμού

- ☐ Εξοικείωση στην διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
- ☐ Εκπαίδευση στην διαχείριση της διγλωσσίας, όπως αυτή εμφανίζεται στο σχολείο με τους αλλόγλωσσους \ διγλωσσους μαθητές.
- ☐ Αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας των μειονοτικών μαθητών.
- ☐ Αξιολόγηση των μαθητών με προβλήματα στην γλώσσα.
- ☐ Μελέτη των αιτιών της αποτυχίας των παιδιών μεταναστών και παλιννοστούντων στα ελληνικά σχολεία.
- ☐ Διαχείριση της ξενοφοβίας των Ελλήνων μαθητών.
- ☐ Αντιμετώπιση καθημερινών προβλημάτων της σχολικής τάξης στα οποία εμπλέκονται αλλοεθνείς μαθητές.

- ☒ Αποδοχή και θετική αναγνώριση της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοεθνών από τον εκπαιδευτικό.
- ☒ Αναζήτηση τρόπων ώστε να αμβλυνθεί ο εθνοκεντρισμός και να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις εις βάρος των «διαφορετικών» ομάδων.
- ☒ Συνειδητοποίηση από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό του δικού του ρόλου.
- ☒ Αποδοχή και συνειδητοποίηση των ορίων μέσα στα οποία καλείται να δράσει ο εκπαιδευτικός.

3. Συνεργασία γονέων-εκπαιδευτικών

- ☒ Συνεργασία σχολείου – οικογένειας
- ☒ Συμμετοχή των γονέων των αλλοεθνών μαθητών στις δραστηριότητες του σχολείου.
- ☒ Ενίσχυση – ενδυνάμωση των γονέων των αλλοεθνών μαθητών
- ☒ Καταπολέμηση από κοινού των προκαταλήψεων και της ξενοφοβίας
- ☒ Δημιουργία κλίματος αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού.